

Република Србија
ВРХОВНИ КАСАЦИОНИ СУД
Рев 1627/2019
18.11.2021. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

Врховни касациони суд, у већу састављеном од судија: Бранислава Босиљковића, председника већа, Данијеле Николић и Катарине Манојловић Андрић, чланова већа, у парници тужилаца АА из ... и ББ из ..., чији су пуномоћници Коста Милић и Светлана Ђурђев адвокати из ... и Илија Дражић адвокат из ..., ВВ и ГГ обе из ..., чији су пуномоћници Синиша Чолевић адвокат из ... и Илија Дражић адвокат из ..., ДД (ДД1) са пребивалиштем у ..., ..., чији је пуномоћник Душко Миљуш адвокат из ..., против тужених Града Новог Сада, којег заступа Градско правобранилаштво са седиштем у Новом Саду, Аутономне Покрајине Војводине, коју заступа Покрајинско правобранилаштво са седиштем у Новом Саду, Републике Србије, коју заступа Државно правобранилаштво са седиштем у Београду, АД за угоститељство и туризам „...“ са седиштем у Новом Саду, чији је пуномоћник Јанко Шерфезе адвокат из ... и Савеза самосталних синдиката Србије, са седиштем у Београду, чији је пуномоћник Дејан Крањчевић адвокат из ..., ради утврђења ништавости и права својине, одлучујући о ревизијама тужилаца изјављеним против пресуде Апелационог суда у Новом Саду Гж 2237/18 од 16.10.2018. године, у седници већа одржаној дана 18.11.2021. године, донео је

ПРЕСУДУ

ОДБИЈАЈУ СЕ као неосноване ревизије тужилаца изјављене против пресуде Апелационог суда у Новом Саду Гж 2237/18 од 16.10.2018. године.

ОДБИЈА СЕ захтев тужене Аутономне Покрајине Војводине за накнаду трошкова поступка по ревизији.

Образложење

Пресудом Апелационог суда у Новом Саду Гж 2237/18 од 16.10.2018. године, ставом првим изреке, укинута је пресуда Основног суда у Новом Саду П 5420/16 од 09.02.2018. године. Ставом другим изреке, одбијени су тужбени захтеви којим су тужиоци тржаили: да се утврди да је ништав даровни уговор закључен у Новом Саду на којем су уговорне стране овериле своје потписе пред Среским судом за Град Нови Сад дана 16.12.1947. године под Ов. бр. и Ов. бр. .../..., а на основу којег су правни претходници тужилаца, и то покојни АА, покојни ЂЂ и покојна ЕЕ, рођена ЕЕ1, коју је према генералној пуномоћи заступао АА, поклонили под притиском и принудом Покрајинском одбору јединствених синдиката у Новом Саду некретнине – Хотел „...“ ,

..., кућу у улици ... и плацеве и ледару на њиви у улици ... угао улице ... у ... са потпуним инвентаром хотела и пивнице, идентификоване у овом ставу изреке земљишно-књижним подацима и уписане у ЗКУЛ ... КО ...; да се утврди да је ништав уговор о поклону закључен у Новом Саду дана 01.08.1950. године између Савеза синдиката Југославије – Покрајинског одбора за Војводину као поклонодавца и Градског Народног одбора у Новом Саду као поклонопримца, на ком уговору су уговорне стране овериле своје потписе пред Среским судом у Новом Саду дана 15.08.1950. године под бројем Ов. .../..., а који уговор је за предмет имао некретнине уписане у ЗКУЛ ... КО ..., идентификоване у овом ставу изреке њиховим земљишно-књижним подацима; да се утврди да је ништава и без правног дејства одлука Народног одбора Општине Нови Сад бр. 9132/59 од 27.02.1959. године на основу које је извршен бесплатни – без накнаде пренос права коришћења у корист АД за угоститељство и туризам „...“ из Новог Сада, који се данас у катастарским књигама води као ХТДП „...“ – правни следбеник Хотелског предузећа „...“ Нови Сад на земљишту са зградама у друштвеној својини уписаних у ЗКУЛ ... КО ..., парцела ... – кућа и двориште у површини од 1501 кв.хв. и парцела ... – кућа и двориште од 267 кв.хв. Ставом трећим изреке, одбијен је тужбени захтев тужилаца АА из ... и ББ из ... којим су тражили да се наложи туженима да признају, а тужени АД за угоститељство и туризам „...“ Нови Сад и трпи да се на основу ове пресуде, без његовог сваког даљег питања, одобрења и сагласности, на делу непокретности изврши успостава ранијег земљишно-књижног стања у корист сада покојних АА, ЂЂ и ЕЕ, уз истовремени упис тужилаца као носилаца права сусвојине, сукоришћења и судржавине са одређеним идеалним уделитема по правном основу наслеђа, као законских наследника по праву представљања иза покојних АА, ЂЂ, ЕЕ, ЖЖ и ВВ, рођене ВВ1, на непокретностима идентификованим у овом ставу изреке и уписаним у лист непокретности ... КО Ставом четвртим изреке, одбијен је евентуални тужбени захтев тужиоца АА из ... којим је тражио успоставу ранијег земљишно-књижног стања у корист сада покојних АА, ЂЂ и ЕЕ, уз истовремени упис тужилаца АА, ВВ, ГГ и ДД (ДД1) као носилаца права сусвојине, сукоришћења и судржавине са одређеним идеалним уделитема по правном основу наслеђа, као законских наследника по праву представљања иза покојних АА, ЂЂ, ЕЕ и ЖЖ, на непокретностима идентификованим у овом ставу изреке и уписаним у лист непокретности ... КО Ставом петим изреке, одбијени су тужбени захтеви тужилаца ВВ, ГГ и ДД (ДД1) којим су тражили да се наложи туженима да признају, а тужени АД за угоститељство и туризам „...“ Нови Сад и трпи да се на основу ове пресуде, без његовог сваког даљег питања, одобрења и сагласности, на делу непокретности изврши успостава ранијег земљишно-књижног стања у корист сада покојних АА, ЂЂ и ЕЕ уз истовремени упис тужилаца АА, ВВ, ГГ и ДД (ДД1) као носилаца права сусвојине, сукоришћења и судржавине у одређеним идеалним уделитема по правном основу наслеђа, као законских наследника и по праву представљања иза покојних АА, ЂЂ, ЕЕ и ЖЖ, на непокретностима идентификованим у овом ставу изреке и уписаним у лист непокретности ... КО Ставом шестим изреке, обавезани су тужиоци да на име трошкова парничног поступка исплате туженом Граду Нови Сад износ од 143.625,00 динара, туженој Аутономној Покрајини Војводини износ од 276.000,00 динара са затезном каматом од дана извршности пресуде до исплате, туженој Републици Србији износ од 250.500,00 динара и туженом АД „...“ Нови Сад износ од 600.000,00 динара, све у року од 15 дана под претњом извршења. Ставом седмим изреке, обавезани су тужиоци да на име трошкова другостепеног поступка исплате туженом Граду Нови Сад износ од 32.250,00 динара, туженој Аутономној Покрајини Војводини износ од 61.500,00 динара, туженој Републици Србији износ од 84.000,00 динара и туженом АД „...“ Нови Сад износ од 72.500,00 динара, у року од 15 дана под претњом извршења.

Против правноснажне пресуде донете у другом степену тужиоци су благовремено изјавили ревизије и то: тужиоци АА, ВВ, ГГ и ББ због непотпуно утврђеног чињеничног стања и погрешне примене материјалног права, а тужилац ДД (ДД1) због битних повреда одредаба парничног поступка, погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања и погрешне примене материјалног права.

Тужена Аутономна покрајина Војводина је поднела одговор на ревизије, са предлогом да се исте одбију, а тужиоци обавезу на плаћање трошкова за састав тог поднеска.

Одлучујући о изјављеним ревизијама, на основу члана 403. став 2. тачка 3. и члана 408. ЗПП, Врховни касациони суд је нашао да ревизије тужилаца нису основане.

У спроведеном поступку није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. ЗПП, на коју ревизијски суд пази по службеној дужности. Ревизијом тужиоца ДД (ДД1) не указује се на друге битне повреде одредаба парничног поступка из става 2. означеног члана, које су предвиђене као разлози за овај ванредни правни лек (члан 407. став 1. тачка 2. ЗПП). Нису основани наводи ревизије овог туженог о битној повреди одредаба парничног поступка из члана 374. став 1. у вези члана 386. ЗПП, учињеној у другостепеном поступку тако што је другостепени суд ценио и наводе жалбе тужене Републике Србије о постојању терета на спорним непокретностима, изнете супротно члану 372. тог Закона. Подаци о уписаним теретима произилазе из исправа достављених до закључења главне расправе и поново изведених као доказ на расправи пред другостепеним судом, одржаној на основу члана 383. став 4. ЗПП, тако да се не ради о новим чињеницама, а закључци које је тај суд извео из тих чињеница у прилог одлуке о неоснованости тужбених захтева нису донети мимо граница разлога наведених у жалби.

Према утврђеном чињеничном стању, АА (умро 1956. године), ЂЂ (умро 1977. године) и ЕЕ (умрла 1993. године) су деца покојног ЗЗ (умро 1939. године) и наследници на једнаке делове његове покретне и непокретне имовине, поред осталог и непокретности тада уписаних у ЗКУЛ ... КО Укупна вредност чисте заоставштине покојног ЗЗ, утврђена оставинским расправним записником О 120/939, износила је 2.039.231,50 динара и представља разлику између вредности aktive заоставштине (вредност непокретне имовине износи 63.273.393 динара) и вредности њене пасиве. На непокретностима уписаним у ЗКУЛ ... КО ... било је забележено више терета: заложна права у корист „...“ дд ... за главницу од 42.000.000,00 динара са 8,5% камате (упис од 21.05.1934. године), малолетних ИИ и ЈЈ за главницу од по 300.000,00 динара са 5% камате, малолетних ЗЗ и КК за главницу од по 200.000,00 динара са 5% камате и Града Новог Сада за пристојбе у износу од 22.313 златних пенга са 6% камате (упис од 20.10.1941. године); овршно право на основу закључка Среског суда у Новом Саду П 2039/939 до износа главнице од 497.600,00 динара са 6% камате, 1,6% меничне провизије и 8.689,00 динара трошка (упис од 22.07.1939. године) и право доживотног давања у износу од 24.000,00 месечно у корист ЖЖ, удовице покојног ЗЗ (упис од 16.09.1940. године). Уговором о поклону од 16.12.1947. године деца покојног ЗЗ су Покрајинском одбору јединствених синдиката из Новог Сада поклонили непокретности – хотел „...“, ... број ..., кућу у улици ... и плацеве у улици ... угао са улицом ... са ледаром на њима, са свим уписаним теретима, као и сва потраживања у укупном износу од 456.052,00 динара. Поклонопримац је овим уговором преузео

дугове и обавезе фирме АА код ... банке по текућем рачуну у износу од 2.550.905,00 динара, по утуженим меницама из реесконта код исте банке у износу од 31.970,00 динара, као и обавезе из утужених меница наведене банке од ЛЛ, на којима су покојни ЗЗ и фирма АА били жиранти, у износу од 1.065.000,00 динара, односно обавезе наследника покојног ЗЗ и означене фирме према ЉЉ из ..., насталој у рацији ... током јануара 1942. године у износу од 460.293,00 динара, односно укупно од 4.108.168,00 динара. Поклонопримац се обавезао и да ће почев од 01.01.1948. године плаћати ЖЖ рођена ЖЖ1 – удовици покојног ЗЗ, доживотну ренту у износу од 5.000,00 динара са припадајућим порезом. Уговор су потписали сада покојни АА и ЋЋ, с тим што је сада покојни АА уговор потписао и као пуномоћник своје сестре, сада покојне ЕЕ, на основу њеног пуномоћја овереног 10.08.1940. године пред јавним бележником у Овим пуномоћјем АА и ЋЋ били су овлашћени да, сваки од њих посебно, може у име властодавке и уместо ње продати све њене непокретности, покретне ствари и вредносне папире које је наследила након очеве смрти, по цени коју они за добро нађу, склапати купопродајне уговоре, потписивати купцима исправе за земљишно-књижни пренос права својине на породатим непокретностима, примити продајну цену и иступати у њено име у свим поступцима пред органима јавне власти. Поклонодавац АА био је у затвору од 22.09.1947. године до 05.11.1947. године. Пресудом К 574/47 од 03.10.1947. године оглашен је кривим за кривично дело утаје општенародне имовине и осуђен на казну затвора у трајању од 18 месеци са конфискацијом целокупне покретне и непокретне имовине, изузев једне куће. По његовој жалби Врховни суд Аутономне Покрајине Војводине је 05.11.1947. године донео пресуду Кж 826/1947 којом га је ослободио од оптужбе за кривично дело утаје народне имовине из члана 8. Закона о заштити општенародне имовине и имовине под управом државе и кривично дело саботаже предвиђено чланом 5. тачке 4. и 14. Закона о сузбијању недопуштене трговине, недопуштене шпекулације и привредне саботаже. Уговором о поклону Ов. 2835/50 од 15.08.1950. године Савез синдиката Југославије – Покрајински одбор за Војводину поклатио је Градском народном одбору у Новом Саду непокретности уписане у ЗКУЛ ... КО Одлуком Народног одбора Општине Нови Сад бр. 9132/59 од 27.02.1950. године на тужено Предузеће „...“ је без накнаде пренето право коришћења на означеним непокретностима. На основу ове одлуке у земљишњим књигама – ЗКУЛ ... КО ..., извршен је упис права трајног и бестеретног коришћења у корист тог предузећа. У листу непокретности ... КО ... сада су уписане парцела ... – земљиште под зградама и земљиште уз зграде, укупне површине 46 ари и 03 м², као градско-грађевинско земљиште у државној својини тужене Републике Србије са правом коришћења туженог предузећа и укупно 8 објеката – 6 објеката, означених као зграде угоститељства и 2 помоћна објекта, све у друштвеној својини са уписом туженог предузећа као носиоца права коришћења (на објектима под редним бројевима 1, 2, 3 и 5), односно државине (на објектима под редним бројевима 4, 6, 7 и 8). Објекат број 1 се својим габаритима у потпуности поклапа са објектима приказаним на плану из 1948. године, објекат број 3 се налази на месту ранијег помоћног објекта непознате спратности, а објекти број 5 и 7 су делом новосаграђени, а делом су постојали и по плану из 1948. године, док су сви остали објекти новосаграђени.

Полазећи од овако утврђеног чињеничног стања другостепени суд је, по укидању првостепене пресуде, одлучио да одбије све тужбене захтеве.

По налажењу тог суда, правна правила садржана у Аустријском грађанском законнику и Српском грађанском законнику одређују уговор о поклону као правни посао којим неко добровољно даје другоме нешто, не тражећи нити примајући за то било

какову накнаду. Имајући у виду садржину оспореног даровног уговора од 16.12.1947. године другостепени суд је закључио да тај уговор није типичан уговор о поклону јер је поклонопримац примио поклоњене непокретности са уписаним теретима укупне вредности веће од вредности чисте заоставштине покојног ЗЗ коју су поклонодавци наследили, а обавезао се и да ће његовој удовици плаћати доживотну ренту. Све то, по оцени суда, указује да су се поклонодавци учињеним поклоном ослободили других обавеза и терета, због чега и поред општепознатих околности присутних на територији бивше Југославије након Другог светског рата на које се тужиоци позивају у прилог свог става да је уговор о поклону ништав, њихове тврдње везане за основ тог уговора морају се ипак узети са резервом. С обзиром да је мотив нешто сасвим лично и скривено – не види се у изјави воље, то се у конкретном случају на основу предложених и изведених доказа не може, због протеча времена и смрти поклонодаваца, недвосмислено утврдити да ли су мотив за закључење уговора биле општепознате околности тог времена или и интерес да се остала имовина, пре свега имовина фирме АА, ослободи од дугова и терета.

Осим тога, по становишту другостепеног суда, предметни правни посао може имати и правну природу купопродаје – теретног правног посла, па зато исти није ништав ни због прекорачења овлашћења покојне ЕЕ од 10.08.1940. године којим су њена браћа, сада покојни АА и ЂЂ били овлашћени за закључење само теретних правних послова. Неоснованост захтева за утврђење ништавости уговора о поклону од 16.12.1947. године води неоснованости и свих осталих тужбених захтева.

По оцени Врховног касационог суда, одлука нижестепеног суда донета у овом спору је правилна.

Тужена Аутономна Покрајина Војводина није пасивно легитимисана јер није уговорна страна у уговору о поклону од 16.12.1947. године и уговору о поклону Ов. .../... од 15.08.1950. године, нити је њен орган донео одлуку од 27.02.1959. године, чију пуноважност тужиоци оспоравају поднетом тужбом. У односу на спорне непокретности тужена Јединица територијалне аутономије нема право својине, нити нека друга стварна права, што би је стављало у материјално правни однос са тужиоцима поводом њиховог захтева за упис права су својине и сукоришћења, односно судржавине, а са осталим туженима није у односу јединственог супарничарства. Околност да су спорне непокретности даровним уговором од 16.12.1947. године поклоњене покрајинском одбору синдиката из Новог Сада не утиче на другачији став овог суда о пасивној легитимацији Аутономне покрајине Војводине. Тако означени поклонодавац је био организациони део Јединственог савеза синдиката радника и намештеника Југославије (основаног 1945. године), као добровољне и масовне организације радника.

Уговор о поклону није регулисан нормама позитивног права. Због тога се на тај правни посао, на основу члана 4. Закона о неважности правних прописа донетих пре 06.04.1941. године и за време непријатељске окупације („Службени лист ФНРЈ“ број 84/46), као правна правила примењују одредбе параграфа 561 – 568. Српског грађанског законика. Код тог уговора поклонодавац даје или обећава поклонопримцу добровољно неку имовинску вредност, а поклонопримац то прима или прихвата. Између поклонодавца и поклонопримца постоји сагласност о предмету поклона и воља да се он учини, односно прими. Мотив (побуда) да се поклон учини улази у основ тог

уговора. Непостојећи или недозвољени основ и побуда код бестеретног уговора узрокује његову непуноважност.

Тужиоци у поднетој тужби и током поступка тврде да је уговор о поклону од 16.12.1947. године ништав правни посао због непостојања мотива – изостанка намере добротинства, која улази у његов посао. Они нарочито указују да је оспорени уговор закључен у време када држава спроводи прогон њихових предака, одузима им сву имовину и малтене оставља без основних средстава за живот, тако да је очигледно како је поклонодавац, сада покојни АА, уговор закључио да би „купио слободу“ за чланове своје породице. При том, тужиоци се позивају и на историјске, општепознате чињенице да су на територији бивше Југославије након Другог светског рата, у односу на имовину виђенијих и имућнијих породица спровођене принудне мере. Сматрајући да је означени уговор ништав, тужиоци захтевају и утврђење ништавости свих других (једностраних и двостраних) правних послова предузетих накнадно у односу на имовину која је била предмет поклона учињеног у децембру 1947. године и упис свог права својине по основу наслеђа.

Неспорно је да је по завршетку Другог светског рата на територији новостворене државе у општенародну, државну, друштвену или задружну својину пренета имовина физичких и одређених правних лица. Пренос имовине вршен је како на основу низа донетих закона и других прописа, и та имовина се враћа на начин и у поступку прописаном Законом о враћању одузете имовине и обештећењу (и тужиоци остварују та права у односу на одређену имовину), тако и на основу појединачних правних послова. У овом случају, пренос имовине правних претходника тужилаца – непокретности тада уписаних у ЗКУЛ ... КО ... извршен је на тај начин, даровним уговором од 16.12.1947. године за који тужиоци тврде да нема основ јер код поклонодаваца није постојао мотив да се та имовина поклони, већ је то учињено у тадашњим условима присутног страха, притиска и принуде државног апарата.

У конкретном случају, нижестепени суд је, по становишту ревизијског суда, оценом изведених доказа правилно закључио да се из тако утврђених чињеница не може на поуздан начин утврдити истинитост тврдњи тужилаца. На основу изведених доказа не може се са сигурношћу закључити да је на сада покојне АА и ЂЂ вршена принуда или притисак да закључе даровни уговор, тако што им је стављано у изглед да ће њима или члановима њихове породице, односно блиским лицима бити нането неко зло. Сада покојни АА јесте провео одређено време у затвору и био је суђен за кривично дело против општенародне имовине, али је одлуком суда ослобођен од кривичне одговорности. Спорни даровни уговор закључио је након ослобађајуће кривичне пресуде, а из исправе од 02.04.1953. године у списима произилази да је био и у радном односу као службеник државне архиве Аутономне Покрајине Војводина. О конкретним актима принуде или притиска на сада покојног ЂЂ такође нема доказа, док је сада покојна ЕЕ била ван домашаја власти и зато на њу такав вид притиска није ни био могућ, нити је у таквој ситуацији њеној браћи могло бити стављено у изглед да ће њиховој сестри бити нането неко зло. С тим у вези, нижестепени суд је правилно ценио и садржину даровног уговора, на основу чега је утврдио да исти садржи и одређене обавезе поклонопримца, посебно обавезу плаћања доживотне ренте мајци поклонодаваца, тако да се у суштини ради о уговору о поклону са налогом.

По становишту Врховног касационог суда, није прихватљив став нижестепеног суда да предметни уговор може имати правну природу купопродаје, али исти не утиче

на правилност побијане пресуде, па су зато без значаја наводи ревизија тужилаца којима се оспорава правилност тог правног става и указује на пропуст нижестепеног суда да оцени да ли постоје елементи за утврђење ништавости тог уговора због оштећења преко половине.

Код утврђења да се изведеним доказима не може са сигурношћу утврдити ништавост даровног уговора из разлога које су тужиоци навели – непостојања побуде и закључења истог под притиском органа власти, ирелевантни су и наводи ревизија којима се оспорава утврђено чињенично стање у погледу вредности поклоњене имовине са вредношћу терета, којима је другостепени суд додатно образложио одлуку о неоснованости тужбених захтева.

Сада покојна ЕЕ је даровни уговор закључила преко пуномоћника овлашћеног да је заступа пуномоћјем од 10.08.1940. године. И на овај правни однос, имајући у виду време када је настао, примењују се правна правила садржана у параграфима 609. – 631. Српског грађанског законика којима је уређено пуномоћство и деловодство. Тим правилима је, поред осталог, предвиђено да и у оном случају ако пуномоћник за себе сврши оне послове које не би био способан, то са пуномоћјем властодавца и трећег веже (параграф 621). Из изложеног следи, да уговор о поклону закључен на основу пуномоћја којим је сада покојни АА овлашћен да у име властодавца, сада покојне ЕЕ, закључује само теретне послове обавезује уговорне стране, а властодавац може од свог пуномоћника у том случају захтевати евентуално накнаду штете.

Из наведених разлога, на основу члана 414. став 1. ЗПП, одлучено је као у првом ставу изреке.

Трошкови тужене Аутономне покрајине Војводине за одговор на ревизију, по оцени Врховног касационог суда, нису били нужни, па је зато применом члана 165. став 1. у вези члана 154. ЗПП одлучено као у другом ставу изреке.

**Председник већа - судија
Бранислав Босиљковић, с.р.**

За тачност отправка
Управитељ писарнице
Марина Антонић